

LUKA PERUŠIĆ

*Sveučilište u Zagrebu, Centar za integrativnu bioetiku,
Filozofski fakultet, Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
lperusic@yahoo.com*

O izopačenju renesanse kozmosa

Sažetak

Ovaj je esej prilog razumijevanju ljudske gluposti. Esaj zauzima orijentaciju kozmološke rasprave i sabire metafizičku, ontološku, bioetičku i ratnoteorijsku argumentaciju pri sintezi problema rata. Prema strukturi izloženoj u prethodnim autorovim člancima, esej postupno sabire makro-, mezo- i mikrokozmičke relacije koje upućuju na neke temeljne fenomenološke mreže uzroka i posljedica ratovanja te se oslanja na raspravu o agon-kompleksu. Najprije, postavljam temeljne koordinate problema te ističem dva fenomena koje potom intenzivnije obrazlažem: šizofreniju ljudske vrste i patvorenje tehnikom. U završnoj riječi obrazlažem hipotezu s kojom rasprava započinje i kratko se osvrćem na trendove suvremene »kritičke misli«. Izložena rasprava ostavlja temelje za mereološko širenje ovdje uvedene sinteze.

Ključne riječi

kozmos, svijet, priroda, dijete, tehnika, šizofrenija, renesansa, revolucija, rat, mir

*sva sjedala zauzeta su u domu pravila
sva su mjesta zauzeta u parlamentu budala*

Skyclad

Egzordij

Ako bismo izopačenost razumjeli kao otuđenost smisla od biti stvari, onda smo izopačeni kada zahtijevamo da se djecu poštedi od rata.

Taj izopačeni zahtjev vrhunac je agonalnog nabiranja shizofrenije ljudske vrste (L. Janeš) i patvorenog osamostaljivanja tehnologijom. To je poraz intencionalno nesvjesnom odlukom vrste na dovršenje svoga razvoja pri izostanku smisla. Rastakanje i uskladba nasilja našim životnim prisućem na kraju se svodi na to da je orkestrirana zbilja »današnjice« krajnja priredba posljedica otklona organizma kao organizma od nametnute opstojnosti svemira kao svemira, posljedice razdvajanja iz sveprisutnog »mira« ravnodušne kozmičke mehanike i ulaženja održa-

njem u jedno novo ništa, u pokušaj da se vlastiti *mir* pri izostanku ravnodušnosti ustoliči za najprisnije moje, meni pripadno odriješeno sukoba i buke, ujedno kao jedan čitav svijet moje stvari (M. Stirner). To je drevni nabačaj u nemoguće: kao bioevolucijski nasljedak prvih organizama ne možemo preko, čvrstom rukom ču-
vanih, apeironskih granica bivstovanja, a unutar njih fundamentalno smo određeni s dva originarna principa – arhe- i eris-kompleksom – koji nas zavlauče u spor.¹ Mi bismo htjeli biti svoji u tuđoj kući, mi bismo, ustvari, kao navlastiti pripadni dio *jedine* kuće ujedno htjeli biti kuća za sebe čiji krov guta izvorište. Shizofrenija i tehnologija posljedice su uzmicanja od neizbježnog »tu« koje nismo trebali, naime uzmicanja od svemira kao maternice bivstovanja kakva nas u prisutnost nikada ne daje negdje izvan svojega »tu«. Događaj života kao života – živuće kao suprotnosti od neživućeg – prvi je i ujedno autentični suvereni čin upravo prema pokušaju izlaska u ništa oslobođenog netom utvrđene cjeline. Naprosto hoću unijeti nova pravila integriteta moje stvari kao stvari spram koje ću sada zaokrenuti kozmos: stavljam ga u zagrade i pred zagrade ispisujem minus – to je naš biotički *sollen*. Ovaj čin *baš* tehničke ekscentričnosti, međutim, početak je ljudske shizme.

A opet, ujedno, i jedini čin koji prevladava prepreku apsolutne odgovornosti samosvjesnog živog bića za uvođenje novoga života u opstojanje (B. Despot), naime zato što takvom nemotiviranom promjenom – iz nebivstvovanja u bivstvovanje s tjelesne strane te iz neodređenog u određeno sa spoznajne strane (F. W. J. Schelling; G. W. F. Hegel) – iz rastečenih principa živoga u jedan *psyche* – nema drugoga doli sebe kao tvorca i ne nalazimo ga drugačije pojmljenog. I božansko je tu po životu jer se ono tek njemu obraća; javiti se kome znak je trebanja, moranja ili željenja, stoga život baš kroz objavljivanje drugog ostvaruje svoj navlastiti sebeutemeljujući integritet oslobađanja. To 46 milijardi godina staro oslobađanje, ta nulta pokrenutost lišena unutarnjeg motiva, izbojbinu kakva od nas kao živih bića supstancijalno čini pionire pokreta otpora, iz tragedije bivstovanja daje nam pravednost istine. Mi smo arbitrirani lučonoše aleteje i u tome se i kroz krajnju posljedicu – filozofiranje – osviješteno usmjerenog raskrivanja-zakrivanja (M. Heidegger) – pojavljujemo kao udarnici bivstovanja. Taj čin iz-ništa-začeća svijeta, dakle opiranjem povratku u nerazlučivost bivstovanja, upravo onako kako se i zametak svakog živog bića opire povratku u ništinu i suprotstavlja povratku u nebivstvovanje stremeći ishodu na čistinu onoga što će kroz svoju navlastitu povijest uvidjeti kao »biti-tu«, nije se mogao zbiti bez primordijalnog sukoba između (živog) bića i bivstovanja uopće, ako neki odnos između živoga i neživoga uopće može imati su-udio u kubi.

Razumijemo to, makar kroz gledište opće ontologije, zato što znamo da jedina stvar koju forma/kategorija ne može podnijeti jest bitna promjena sadržaja. Bitna promjena sadržaja opstojanje je koje prepravlja svoj izvorni nacrt, svoje

¹ Za integrativno približavanje razloga izvoda i upotrebe ovih termina vidi: Luka Perušić, »Agon-kompleks«, *Filozofska istraživanja* 139 (3/2015), str. 415–433. Taj je članak podtekst ovome eseju.

izvorne upute. Prepravljanje izvora pripada životu; bilježimo to svojom filogene-
zom opiranja i svojim manevriranjem na stohastički uvjetovanom putu autentično
ljudske povijesti bivstvovanja, te »ljudske činjenice« (M. Kangrga). Ukrućena
forma, kakvu sam svemir izručuje svojim temeljnim određenjem neživosti, svo-
jim neprepravljivim pogonom neživućeg, ne može podnijeti takvo što poput uz-
gona života (R. Rengel). On se otima rukama kakve daruju samo da bi upravljale.
Između njih nastaje taj »mitski«, zjapeći bezdan kakav se hoće prevaliti društve-
nim uređenjem. Ambis, ponor, rastući između u-sebe-spram-sebe-usidrenog živo-
ta i odsutnosti sidrišta svemira istovremeno nam daje radost i čežnju i daje nam
muku i strah. Pojava života prožeta je otporom u osnovnini njene biti; abiotička,
neživuća okolina u kojoj je život nastao odmah bi makinalno razriješila postajanje
života zakonima pretvorbe materije i energije da *prvi* izboj života – *prvi* organi-
zam – nije započeo potrošnju tuđe energije za vlastito održanje i krenuo prema
htjenju besmrtnosti. Htjenje besmrtnosti savršeno je prirodni zahtjev i potreba
živoga bića jer je temeljni karakter toga što mi kao izdvojina jesmo – još uvijek
kozmos – još uvijek ista vječnost. Osnovnina održanja je besmrtnost, a ne obrat-
no. Problem je u tome što je takva novotvorena besmrtnost po sebi izdvojena iz
kozmičke vječnosti. Imortalitet se razvija kao pokušaj da se bude svoja vječnost.
U tom smislu kreće se usporedno s vječnošću višeg reda i naočigled se otkriva
paradoks kao temeljni zakon – prema vječnosti krojena vječnost sada najednom
opet hoće van ušćuvanog bivstvovanja. Dakako da se od »zemlje« nikada ne može
vinuti u »nebesa«, ali u principu se to hoće i opstoji se kao da se takvo jest upra-
vo jer smo »od nebesa« i nije nam ta prikovanost za »zemlju« više primjerena.
Postoji jedna duboka shizma između živih bića koja su po naravi asimetrična, a
teže poradi svoga očuvanja simetričnoj uredbi. Iz toga se izvodi egzistencijsko
nezadovoljstvo: mi ispejavamo svijet u kojemu se pjesma ne može razumjeti,
gdje se najljepši kontrapunkt o tišinu ne zamjećuje.

Život *neće* što kozmos jest – to je uvjet koji život kao odsječak kozmosa nje-
mu samome kroz sebe sama renesansno nameće – upravo zbog čega i taj naš sva-
kodnevni, upojedinjeni život pojedinaca, zbirova pojedinca i više-od-zbirova po-
jedinaca ne može podnijeti laboratorijske uvjete kakve nameću institucije društva,
države, vjerovanja, obrazovanja itd. (B. Špoljarić). Zasnivanje institucije kao ide-
je (A. Gehlen) uopće nije jedan od tih velikih događaja koji nam pridaje smisao,
nego je to, prije svega, jedna od manifestacija našega nakaradnog »otuđivanja«
od »prirode« u užem smislu, odnosno »kozmosa« u širem smislu zahvaćanja cje-
lovitosti zbilje (L. Knorr), a kao ishod odvija se koordiniran otegotnim savezom
shizofrenije i tehnologije. Ta nakaradnost nije mišljena u smislu klasičnog otima-
nja od ugođenog bivstvovanja s prirodom jer je i ona sama dio bivstvovanja i u tom
se smislu pojavljuje prirodnom: nakaradnost leži u činjenici da svjesno operiramo
protiv sveusklađenosti, da smo, u tom smislu, negativno očitovanje zvjezdane
prašine. Naša je stvar pukla između postajanja sviješću kozmosa i nemogućnosti
da se oslobodimo koncentriranja u tu svijest, da se oslobodimo proizvođenja ideje

vlastite parmendovske kugle. Pokušavamo sebe ispoljiti kao kozmos kroz sunovraćanje u svoje granice: u potpunosti nelogično, ali savršeno logijski. Krajnja je posljedica pukotine onda obratno investiranje energije: propuštanje pseudologija, virusa psihe koji se, požaru nalik, šire usijanim poljanama ljudskog izostanka razumijevanja za drugog. Problem je, među ostalim, u tome što se institucionalnost podrazumijeva dobrom i uzima se za dobro bez da su na razini čitave ljudske vrste osnovni sukobi unutar smisla i razumijevanja smisla naše stvari uopće razlučene, a kamoli raščišćene i razriješene. Mi prije svega ratujemo s kozmosom, sa svakim Ne-Ja kao da ono doista nije dio mene. Tu je beskompromisno na djelu naše uvjerenje da smo – u sadašnjem stanju i na taj način – više od zabludjele narcističke usidrenosti temeljem koje se jedva razlikujemo od komaraca (F. W. Nietzsche).

I zbog toga je rat među ljudima samima definicija toga zbivanja, posljednji domet vrhovnog propadanja naše bitne mogućnosti.

Ne bih previše obraćao pozornost na uže primjene riječi »rat«, kao u slučaju »rata protiv prostitucije« ili »rata protiv siromaštva«, sve varijante primjene »rata« nose ideju sustavnog razaranja nekog fenomena, ne treba se poigravati s temeljnim problemom svijeta. Svijet je čovjeka supstancijalno odnos povijesti stvaralaštva, izgrađivanja, otvorenosti i kretanja k uvijek-boljem (logos-kompleks, izveden iz arhekompleksa) te povijesti ništenja, razaranja, zatvorenosti i kruženja oko uvijek-istog (agon-kompleks, izveden iz eris-kompleksa), u širem smislu to su bukvalno dvije jedine operacije kojima uopće ostavljamo trag nakon naše moralne refleksije i njime fundirane odluke i čina; problem je u tome što razaranja u svijetu, čija je glavna manifestacija ratovanje, pretežito dominantno obilježila svoju prisutnost – i to ima smisla, naime zato što je upravo to temeljni mehanizam koji smo preuzeli iz makrostruktura i mikro-struktura kozmosa, to je stanje u koje najlakše zapadamo, koje je »logično«. Logija je, međutim, to što nas iz takve prakse oslobađa i što mi kao otpor u kozmosu tek zadobivamo iskorakom u pozicioniranje-spram. Stoga povod za rat nikada nije konstruktivan, nikada ne potpada pod logos-kompleks bez obzira što fundamentalno treba i njegove mehanizme da bi se sproveo: opravdanja koja se za njega uzimaju, od objesti *iskompleksiranih* vladara i velikih vizionara, preko razloga manjka životnih sredstava ili potrebe za ekonomskom premoći, do kulturnih razlika i ideoloških nesklada – ništa od toga nije opravdanje za sukobe i ratovanje, ne postoji tu nikakav »opravdan rat« ni »pravedan rat« ni »sveti rat«, ništa od toga nikada nema podmet ubijanja-za i to ponajbolje vidimo kada o predmetu rata kroz pluriperspektivno sagledavanje mikro-, mezo- i makrostruktura kozmičkog očitovanja zadobijemo transperspektivu o ratu. Kada mezokozmos (svijet) usporedimo s makrokozmičkim strukturama – radom elementarnih kozmičkih sila i formiranjem habitusa života – mi se iz objektivnog gledišta ratovanjem uopće ne razlikujemo od kozmičkog formativnog razaranja koje oblikuje donekle usklađene konstelacije zvijezda lišene smisla, a kada isto napravimo s mikrostrukturama – elementarnim radom tjelesnih sila i međuosobnog habitusa – ratovanjem *de facto* potvrđujemo rad gaia i medea principa biotičko-abiotičke regulacije sustava. Rat je totalna zatvo-

renost, inkarnacija zla bez ikakva pokrića, kategoričko odbijanje života na čije se opstojanje tobože poziva. Ne postoji ništa bitno fascinantno u onima koji se poje na zdencu zatrovanog kikeona, u Aleksandru Velikom, Kiru Velikom, Josifu Staljinu, Tamerlanu, Napoleonu Bonaparteu, Atili, Juliju Cezaru, Georgeu W. Bushu, Džingis-kanu, Adolfu Hitleru, Ašoki Velikom, Benitu Mussoliniju, Vladimiru Lenjinu i drugim višim i nižim krvavim instancijama hijerarhija palih anđela svjetovne idolatrije i spomenicima promašene povijesti – oni su vrhunski poraza ljudske volje, Prometejeva sramota. Prema svojemu se smislu ne razlikuju bitno od svih onih istih hodajućih tendencija koje su pod sebe podvukli i ugušili ih za »više ciljeve«. Tvrđiti da za ratovanje postoji dobar razlog potvrđuje isključivo to da nositelj tvrdnje nema blagog pojma o tome što rat fundamentalno jest – naime što cjelovito odražava kao dio svejednote – i nema pojma o tome što njime ustvari radi mogućnosti čovjeka, pa samim time i mogućnosti života. Ubijamo svoje vlastito Ne-Ja koje nas uopće čini time što jesmo, koje nam tek uopće omogućuje da svoje dano Ja nadidemo stvaralačkim činom oslobođenja, da to pokušamo onim suverenim izbačajem na ništa, na plato mogućnosti. Pripazimo malo: imamo situaciju u kojoj se život u okviru svemirskog prostranstva razaranja tome suprotstavlja – samo da bi završio na tome da se sustavno ubija u, prema čovjekovim riječima, kozmičkom vrhuncu životnog razvoja (čovjek). Primjer doista istinski ljudske odluke jest orijentir za pobjedu ljudske gluposti: *ubij me, neću ti ništa!* Najveća je glupost pretpostavka da upravo zato jer jesmo nošeni određenim kauzalnim principom imamo pravo povesti ratove, da takvo što smijemo jer je to »naša priroda«. Ako želimo reći da ratujemo jer smo nošeni višim redom fizikalnih, bioloških, kozmičkih, matematičkih, antropoloških, socioloških, ontoloških, metafizičkih itd. principa, onda to znači da smo lišeni bilo kakvog pozivanja na *pravo-na*. Pravo-na zahtjeva *moralnu* podlogu iz koje se izvodi opravdanost prisvajanja čega, a moralnost se pak jedino može zasnovati na mogućnosti izbora, stoga u protivnom ne možemo govoriti o mogućnosti da se odlučuje za dobro ili zlo i susljedno tome sred lišenosti mogućnosti moralnog djelovanja naše odlučivanje na temelju »prava« potpuno je usvajanje pseudologije. Vrhunac je te pseudologije pozitivno pravo koje se spram morala i pravедnosti ponaša kao da su to vansvjetovne monadne eksternalije. Jedino što zbiljski činim jest da si oduzimam pokušaj prepravljavanja svoga koda, svojega nacrtu ophođenja s Drugačijim. Još jedna manifestacija te pseudologije primisao je da postoji »obrambeni rat«. Jedino što u tome slučaju postoji je agresor koji je rat poveo i kompleks živih bića koja su u njega uvučena i unutar njega pružaju otpor. Postoji rat i postoji otpor ratu. U slučaju u kojemu oni koji se opiru počinju usvajati činove agresora, oni započinju rat i prestali su se njemu opirati. Tu su pravne definicije beskrajno nevažne i besmislene, rat se od tučnjave na školskome dvorištu razlikuje samo u razmjerima i radikalnosti zahvata, svi su principi isti, regulacija je soljenje pameći: tko će se htjeti biti, bit će se. I zato Sjedinjene Američke Države u 21. stoljeću ne prihvaćaju ni jedan protokol koji ih ograničava u tome. Imamo li mogućnost odabira, onda odabirati sustavni rad na ništenju vlastite vrste, a s obzirom na po-

sljednje obrasce tehno-znanstvene, pseudo-demokratske epohe to znači i raditi na ništenju života kao života uopće prema tome što je on u cjelovitosti faktičkog, nije ništa više od izopačenja izvornog smisla opstojanja života. Satirična činjenica da ratove pokreće »intelektualna« manjina, a da im sredstvo provedbe uvijek bude »priglupa« masa, posebno je upečatljiv lajtmotiv sprdanja najprije sa životom, a onda s kozmosom. Na djelu je shizma.

Shizma vrste: šizofrenija i tehnika

Čovjek je izopačenje renesanse kozmosa. Kada kažem »renesansa«, onda mislim isključivo na koncept ideala kojim su se aristokrati okitili, a kasniji interpretatori ljudske povijesti zaliječili vjerujući da se u periodu renesanse među ljudima događalo nešto bitno drugačije od onoga što se događalo u »starom vijeku«, odnosno »mračnom dobu«. »Među ljudima«, to znači spustiti se s tavana punog slika, naprava i partitura na ulicu gdje su se spaljivale žene, »plebejska« leđa trošila za podizanje spomenika narcizmu kupovne moći, tijelo komodificiralo, a sustav vjerovanja koristio u svaku svrhu mimo pobožnog oslušivanja boga. Bez pokrića povijesno veličana Venecija bila je oličenje sustava kasti i jedinstveno bistar odraz lažne »renesanse« – »preporoda« – »ponovnog rođenja«, a monoperspektivni Albertijev *uomo universale* sasvim se sigurno nije odnosio na klasu siromašnih čija je funkcija bila biti siromašnim – to je, opet, logika pejzaža ljudskog svijeta, pod krinkom »napretka« održava se vječni poredak i taj se vječni poredak nije bitno izmijenio od renesanse do suvremenog »post-doba«; osim, možda, u tom smislu što smo danas pod vječni poredak uključili ne-europsko. Mereološkim pogledom na cjelinu renesanse dade se primijetiti da je zbir renesanse i dalje bitno podređen sljedećoj Heraklitovoj gnomi:

a čiste se drugom krvlju kaljajući se
kao kad bi tko
u blato stupivši
blatom se umivao

Kada ovdje vodimo raspravu o renesansi, onda se to odnosi na nekoliko zanimljivih karakteristika kretanja povijesne renesanse koje nam pomažu razumjeti što se s čovjekom dogodilo. Reći »renesansa« ovdje, prije svega, znači uputiti na to da se u cjelini (znanog) kozmosa iz ništavila uzgoni život u oblik opstojanja kroz koji kozmos gleda sebe samog. Analogno samoprepoznavanju mišljenja i djela ljudi renesanse – prepoznavanju činjenice da se nešto drugačije događa i za to se preuzima odgovornost (u tom smislu: da se hoće drugačije zbivanje može se razlučiti na temelju predanosti renesansnog perioda da širi znanje i razvija nove oblike odgoja i obrazovanja) – i život je kao život taj fenomen obrata, ta nova kategorija kozmosa koja hoće neki drugi put: obnavlja kozmos nanovo i seže k tome da ga kroz sebe provlači: svemir istražujemo ne toliko jer smo znatiželjni čega

tamo ima, koliko ga istražujemo jer bismo nekako htjeli stopiti se s njime, htjeli »ući« u njega iako već jesmo kozmos sam, htjeli spoznati cjelinu i biti ta cjelina koju naziremo kao tajnu. I kao za vrijeme renesanse, opiranje života kozmičkoj konstelaciji uvjeta opstojanja analogno je rojevitom izbijanju novih preoblikovanih pokreta koji su se odvijali tijekom razvoja renesanse u Europi. I treba na tome planu poredbe uvidjeti da iza renesanse dolazi sunovraćanje u kužno ništavilo 20. stoljeća, jednako, naime, kao što je život posrnuo kroz čovjeka. Renesansa kozmosa osvještavanje je kozmosa o sebi samome kroz opstojanje života i pridi-jevanje imena, njegova je pojava radikalna promjena usred vječno nežive materije okovane mehanicizmom, prilika kozmosa da se upravo s obzirom na svoju uvrije-ženu prirodu o sebi samome drugačije očituje i kroz to biva drugačijim.

Otkrili smo da sjanje svjetlosti spoznaje nije pripadno samo čovjeku, nego da se to dolaženje na spoznajnu čistinu javlja i kod drugih životinja te uopće da u dobroj mjeri niti ne znamo kako neka živa bića, poput biljaka, zapravo poimaju stvarnost, na koji je način i koliko dobro dešifriraju, s kakvim bitnim znanjem o našem zajedničkom biotičkom svijetu raspolažu. Sred toga zbivanja nastupa čovjek, prepoznaje svojstva svoje renesansne pojavnosti, daje si na zadatak preuzeti odgovornost za to zbivanje, a zatim nastupa kao sablast dužnosti, deonski đavao: umišlja si da što god vrijedi i da se prema toj vrijednosti kozmos ima ustrojiti. Tu ulazi u sukob sa samim sobom i potiče agonalno nabiranje koje u ritmu potapa čovječanstvo. Odredio sam ga kroz jednu veliku vezu »shizofrenije ljudske vrste« i »patvorenja tehnikom«, stoga, prije svega, što želim reći kada govorim o shizofreniji ljudske vrste? Trenutak u kojemu se organizam počinje opirati svojoj okolini nikada se ne smije ispustiti iz vida jer radi se o organskom temelju svake ideje otpora uopće, uključujući i sve oblike opiranja sustavima koje pratimo u hodu povijesti. Organska potreba da se opiremo određenom sustavu ima svoje uporište u astrofizičko-bioevolucijskim procesima značajnijima od jednog ljudskog društvenog uređenja. Ali čini se da je negativna posljedica otpora, naime to da je naša volja, s jedne strane, okovana makrokozmičkim obrascima gibanja, a da se, s druge strane, pri izlasku iz sustava susrećemo s internaliziranom prazninom na mikrokozmičkom planu, egzistencijska shizma koju organizam mora prebroditi. Situacija je jednostavna i lako usporediva bližim primjerima, poput odluke na otkaz ili prekid školovanja, gubitka kuće, preseljenja u drugu zemlju, raskida ljubavne veze itd. Usustaviti se te u sustavu oblikovati oblik i postupak življenja odgovara povratku u nerazlučivost kozmičkog iz kojega je organizam izišao. Život bez poremećaja je život koji se ni na koji način ne primjećuje kao izmješten iz kuće opstojanja, on samo teče i njegova okolina djeluje usklađena. Svi tome težimo, to je prirodna potreba u nama upisana naprosto po temeljnoj strukturi djelovanja kozmosa i potencira se neizbježnom činjenicom motiva za opstojanjem, potrebe da se u to nerazlučivo kozmičko ne propadne doslovno.

Sa svakim višim stupnjem veza (pojedinač–pojedinač; pojedinač–obitelj; pojedinci–obitelj; obitelj–obitelj; obitelj–obitelji; obitelji–obitelji itd.) postaje

sve teže održavati sklad i stoga naše kretanje prema razini cjelovite vrste otkriva temeljnu rastrojenost, razdvojenost psihe ljudske vrste – i odatle koncept shizofrenije ljudske vrste. Jer shizofrenično je ponašanje obilježeno poremećajem osjećaja za stvarnost, izostankom discipline svijesti i alterirajućom emotivnošću koja promašuje bitne reakcije. Kumulativno, ono što ljudska vrsta samoj sebi radi, uzimajući u obzir s kolikom razinom samosvijesti i znanja raspoložemo – od obiteljskog nasilja, preko »križarskih ratova« do kapitalističke radne eksploatacije – ne samo da je jedinstveno u svijetu živih bića za koje znamo nego je u bitnom smislu psihotično. Samo naša vrsta može imati ljude posvećene bogoslužju koji se bave invencijom sprava za mučenje. Mi se s nama samima nikako ne možemo pomiriti, kod nas na djelu nikada i nije ništa drugo osim sustavne razdvojenosti, strukturalno posijane sumnjičavosti i orkestrirane usmjerenosti na kontroliranje. Nalazimo se u situaciji u kojoj humanističku kritiku distribuiramo tehničkim napravama koje postoje na temelju praksi koje humanistička kritika uzima za svoj predmet. Sudjelujemo u disfunkcionalnim izbornim sustavima za koje znamo da ne služe narodu. Biramo strane u geopolitičkim projektima za koje znamo da nas same tretiraju kao topovsko meso. Doniramo milijune u »neprofitne« svjetske organizacije za koje znamo da žive od *status quo* svojega područja interesa. Slijedimo interpretacije vjerskih tekstova za koje znamo da nemaju veze s izvornim učenjem. Odabiremo nacionalne, rodnospolne, rasne, supkulturne i ine neprijatelje iako znamo da pripadamo istom kavezu kojemu se etiketa funkcije mijenja ovisno o promjenama višeg reda. A upravo iz toga izvodimo razloge za sustavno razaranje, sramoćenje i ubijanje. Imao sam nečastivu nesreću posvjedočiti prijenosu ubijanja djeteta na Bliskom istoku. Odrasli muškarci najprije su ga opkolili i galamom i prijetnjom puškama utjerali u dislociranje identiteta strahom, naveli ga da vrištanjem traži prestanak nasilja, a zatim su mu posred razrušene ulice prosuli mozak po prašini i ciglama. Autor snimke bio je jedan od ubojica koji je, po ubojstvu, zatim približio kameru prelomljenoj lubanji – neka je dobro pogledamo. Nedugo potom, svjedočio sam snimci javnog ubijanja muškarca u Africi, ukrao je nešto iz dućana. Pretukli su ga i gazili do nesvijesti, potom ga polili benzinom i urinirali po njemu, te užgali vatru. Pokušao se othrvati tome, ali su na njega nabacali gume i kašete sve dok nije ostao na mjestu i tako izgorio. Kameraman je ostao stajati uz događaj i snimati proces, no publika se već bila razišla i prije nego je čovjek preminuo – svako svojim poslom. Pred kraj godine 2016., na zidu društvene mreže iskočilo mi je ritualno zlostavljanje i kamenovanje transvestita kojega je postupak na kraju i ubio. Moralna ništavnost očitovala se u trenucima u kojima su gnjevni pojedinci prilazili kao da će transvestitu pomoći, u što je ovaj vjerovao podižući ruke, a zatim su ga udarali na tlo i, susljedno tome, emotivno uništili. I netko je oko svih njih morao taj događaj kulturno kodificirati – pljeskalo se. Govorimo o isječku stotina tisuća takvih događaja koji se odvijaju na razini odnosa pojedinaca u vrijeme preko šezdeset službenih oružanih sukoba diljem svijeta – i pritom se ne valja ni usuditi nabrajati kakve se sve eksploatacije i operativna

razaranja sustavno sprovode, od zloupotrebe djece u Kongu, preko kreditnog spekulanzima u Sjedinjenim Američkim Državama, do trgovine djecom i odraslima u Europi, naime tamo gdje uopće i znamo što se događa. Što se drugo sve događa u jednoj sravnanoj Libiji, u neprebrojivim indijskim slamovima, nepristupačnim afričkim selima i strogo kontroliranim, ritualno izoliranim kineskim neboderima? To je 21. stoljeće, »dovršen civilizacijski razvoj«.

Shizofrenija ljudske vrste – potreba da se bude pri miru tako što se sama sebe uništava – prema svemu sudeći polazi doista od petlje ekscentrične izmještenosti svjesnog bića koje mora zadobiti smisao kakav nije bio potreban dok je bio nesvjesna materija, ali pitanje je odakle se razvija potreba za malicioznošću, odakle razlozi za opiranje materiji, a njegovanju njenih sirovih zakona proždiranja, odakle onda i konačna potreba da se vlastite razara e da bi se postiglo vlastiti mir. Taj događaj otvorene mogućnosti slobode na prostoru čistine koji za sobom povlači svijest o krhkosti, kratkotrajnosti i osamljenosti njegovih bića čini se da u nama proizvodi kauzalitete nesigurnosti s kojima se ne znamo nositi, odnosno s kojima se nosimo uvijek nanovo na drugačiji način: formiranje stotina različitih kulturnih obrazaca oko temeljnih fenomena poput smrti i rada argumentiraju tome u prilog, kao i tendencija da sve kulture zasnivaju neke norme odnosa kojima se ublažava opasnost od egzistencijskog raspada, poput npr. kategoričkog preziranja *laganja* i tendencije da se ustoliči tzv. zlatno pravilo. Psihologijski govoreći, mi imamo kronično abnormalan poremećaj prilagodbe uzrokovan stupnjem svijesti i mogućnošću učenja i djelovanja. U određenom smislu to se može razumjeti ako pretpostavimo da smo spontano postali živi organizmi i da smo spontano postali svjesni organizmi i da smo spontano postali samosvjesni organizmi – teret nošenja sa samoćom sred kozmičke beskrajnosti mora imati više od jednog tipa posljedice na organizme koje okolina uvijek iznova hoće ubiti i to nenamjerno, u izostanku moralne refleksije. Zlo koje utjelovljujemo i produciramo prije ima veze s time, nego sa svjesnim usvajanjem besmislenog postupanja, radi se o serijama pogrešaka i genetskom konzerviranju modela opstojanja za koje trebamo pozitivna, brižna okružja da bismo se uspješno nosili s poviješću razvoja koje je nastupalo prije našeg kratkog životnog vijeka, trebamo odnose koji ne produciraju logiku makrokozmosa. No, vjerojatno zbog povijesno dugoročne egzistencijske ugroženosti, formiranje nomosa i ethosa služilo je formiranju (jedinice) mezokozmosa u kojemu, makar privremeno, nalazimo »kuću«. Odatle, s jedne strane, pri ulasku drugih u kuću reagiramo negativno, naime jer bi samo ona trebala postojati, a s druge strane, unutar same kuće propuštamo i rad zla utoliko ukoliko kuću održava. Shizma naše vrste dolazi od zabačenosti u osvještaj beskonačnosti, ta potpuna egzistencijska nesigurnost plodno je tlo razvoju pseudologija na temelju kojih zasnivamo odnose, a iz kojih onda dobivamo, među ostalim, i organizirane sustave opresija.

Nastojanje da se oblikuje kakav-takav svijet smisla natjerao nas je i da tehniku raskolimo od sebe samih. O tome što se pod tehnikom podrazumijeva postoji

niz rasprava čiji se zaključci međusobno razlikuju. U jednom slučaju radi se o tehnici kao postupku, u drugom slučaju radi se o tehnici kao proizvedenim objektima, u trećem se radi o predmetima koji manifestiraju metode učinaka, u četvrtom slučaju radi se o tipu znanja koje omogućuje izradu i konkretnu primjenu izrađenog poradi održanja ili olakšanja života – zanatstvo – itd. U ovom slučaju, tehnika podrazumijeva sve to jer igra ulogu kao postupak krčenja besmisla na razini života kao života i njegove instance čovjeka. Mi kao život, kao živi organizam, jesmo autonomna djelatna tehnika. Naša nam je moć svjesnog opredmećivanja i upravljanja mogućnostima pretvorbe zbilje otvorila prostor nošenja s upitnošću smisla vlastite egzistencije, smisla habitusa naše egzistencije i smisla naše vrste uopće. Postupci i rezultati izrade oruđa i oružja, stvaranja umjetničkih djela i igara, oblikovanja društvenih organizacija, institucionalnost, ritualnost, formiranje birokratskih i komunikacijskih mreža – sve je to napor naše bitne tehnike bića da raskrči gustiš beskonačnosti pred sobom i potom se u otvorenom uskladi s kozmosom. Rad naše tehnike živi je proces artikuliranja i strukturiranja svijeta koji intencionalno i apriorno proizvodimo – i upravo ovdje ćemo naići na produbljenje shizme.

Naime, rad tehnike u probijanju besmisla nužno proizvodi umjetno, ono po umijeću intencionalnog ovladavanja nastalo, što polazi od prirodnog, ali je od nas namjerom u prirodu postavljeno, odnosno vraćeno. Već pri samom radu tehnike nastaje ontološki raskorak između generiranja bez nas i s nama, ono što čovjek proizvodi uvijek je nadogradnja, od ideje i koncepta razvijenog umom do tera-formiranja. Riječ je o nadogradnji na način da se unatoč širem kontekstu jedinog istog bivstvovanja ustvari kreira odvojeno. Da se kreira odvojeno, to znači da oblikuje *pokušaj* svjetovnih struktura koje se ponašaju kao da ne odgovaraju kozmičkim načelima. Objektivno, to ustvari ne znači da se stvara neki svijet izdvojen iz kozmosa, nego da ljudi taj svijet počinju doživljavati kao da je izdvojen. To je zbivanje analogno našem temeljnom stvaranju vlastite kuće i vlastite vječnosti, o čemu je bilo riječi u uvodnom poglavlju. Produbljenje shizme je u trenutku kada smo umjetnost našega svijeta – naše umjetno – uzeli za prirodnu zbilju jer iako je istina da umjetno u značajnoj mjeri odgovara prirodnoj zbilji zato što na prirodnoj zbilji jest građeno, pseudologije koje ljudi proizvode ne moraju imati svoje odraze u prirodnoj zbilji. Primjeri su banalne pseudologije npr. da je suvremena demokracija vladavina slobodnih građana, da nasred zemlje postoji šupljina koju su nacisti koristili tijekom drugog svjetskog rata za brzo kretanje mornarice, da su negroidi inferiorni ostatku ljudske populacije, da je diktatura najbolje društveno uređenje, da žena ima specifične rodnospolne društvene uloge koje mora obnašati i da homoseksualac ne može odgajati dijete. Sve pseudologije imaju tri temeljne karakteristike: nastale su pod nejasnim okolnostima, usvojene su kao da su tvrda istina i pojedinci se prema toj istini ravnaju kroz prenošenje drugima. Posljedica prve karakteristike najčešće je ta da se uzroci traže retroaktivno i spoznaja se tome prilagođava, posljedica je druge karakteristike najčešće to da se usvajaju

brzo i ne mogu se zbog toga oboriti, a posljedica treće karakteristike odražava se kao rast općeg pokreta koji rezultira konkretnim posljedicama, najčešće negativnima. Pseudologija je ideja – rad tehnike – koja opredmećenjem svijeta u njega postavlja operativne protokole izmještanja svijeta iz prirode, odnosno kozmosa, prema kojima se onda ravna kao da je to kozmos. Drugim riječima, čovjek kroz umjetno formira moduse kozmosa u kojima se unutar njega ponaša prema sebi u okvirima zadanim od umjetnog koje je stvorio – on proizvoljno oblikuje vlastiti »formalni sustav« u kojem se ponaša na temelju premisa koje si je zadao formiranjem sustava. Sustav formiran na bazi pseudologije tada proizvodi diskordijske rezultate, u izostanku je ugođaj s obzirom na zbiljsku narav čovjeka, svijeta, prirode i kozmosa te u tome smislu unutar umjetnog nastaju radikalni sukobi. Ratovi na Bliskom istoku nemaju ni s čim bitno veze osim s otrovnom kombinacijom radikalne egzistencijske praznine i sustavno zasnovane pseudologije: i to se u konačnici odražava na najgore načine, uključujući usmrćivanje djece, uništavanje spomenika i sjemeništa i bombardiranje bolnica i škola.

Izostanak čovjekove svijesti o svijetu kao bitno umjetnoj kreaciji za svoju posljedicu ima dvojako produbljenje shizme: s jedne strane produbljenja shizme, čovjek ne pokušava postići transperspektivu svijeta na temelju koje uočava širu sferu bivstvovanja koje ga zahvaća i *de facto* zarobljuje svoju vrstu u fikcijama vlastite vrste. Kao što je svaka pjesma fantazija, tako i njegovo ispjevavanje svijeta postulira fantastičke elemente na koje se on oslanja kao da su zbiljski, kao vrsta mi uopće ne uočavamo da smo kozmička crvotočina, kozmohermeneutičko biće koje kroz sebe provlači svemir i njemu samome ga daje. Stoga izvorni poremećaj prilagodbe zadobiva novu dimenziju patološkog stanja jer se pokušava prilagoditi i kroz tehniku pseudologije, situirajući se u fantazijama. U nekom smislu, to je jedan od motiva zašto utopijska misao sve više kleči pred realitetom, naime zato što izostanak svijesti o temeljnoj fantaziji koju živimo ljudima sugerira da se preko granica ne može. Produbljivanje i kompleksiranje fantazije »post-doba« u tom smislu produbљуje osjećaj ništavila iza realiteta, upravo zato nam »budite realisti, zahtijevajte nemoguće« više nikako ne zvoni. Mi gubimo osjećaj da smo u igri mogućnosti. S druge strane produbljenja shizme, ključna je stvar koja se javlja i zbog kojeg upravo ovaj proces postaje sve usidreniji u našu globalnu običajnost ta da smo svoju temeljnu moć tehnike izmjestili iz sebe u tehnologiju (mišljeno ili kao proizvedeni svijet tehnike ili kao svijet između tehničkih objekata). Nemogućnost da se opiremo sve monoperspektivnijem procesu kretanja čovječanstva polazi od toga da smo fascinaciju našom moći tehničkog djelovanja premjestili na tehničke objekte. Kada kritičari kažu »tehnologija je preuzela čovjeka«, »računala upravljaju nama«, »ovisni smo o mobitelima«, »kapitalistički pogon nas guta«, »ne funkcioniramo bez birokracije«, »postali smo samo brojevi«, onda se upravo o tome radi: naporom tehnike dovoljno smo razvili fikciju našega svijeta da sada tehničko proizvodi tehniku. To je, doduše, sasvim razumljivo, ponovno je na djelu naša temeljna potreba da pronađemo neki svoj smiraj i da se što manje patimo

egzistencijskim pitanjima: tehnika koja je u stanju sve za nas raditi privlačna je ideja, ali baš takvo zbivanje tehnike našeg svijeta ishodi za posljedicu slabljenje originarne moći da se bude drugačije, da se pruža otpor – što je, prije svake biološke odredbe, temeljna ontološka karakteristika živog bića. Predajom tehnike iz svojih ruku u tehniku samu potaknuli smo gašenje stvaralačke vatre opiranja, oganj suverenosti. Razvojem tehničkog razvoja toliko smo uznapredovali da nam se reverzibilni procesi, »povratak prirodi«, čine beskrajno apsurdnima, smiješnim dapače, dok nam se svaki pokušaj provjere takve ideje teško da sprovedi jer predajom tehnike osiguravamo sebi izostanak moralne odgovornosti činjenja: razlog zašto danas, u »globalnom imperiju« ne možemo uprijeti prstom i reći tko je kriv nema toliko veze s glomaznošću i globalnošću, koliko ima veze s time da ne znamo tko procese orkestrira, a ne znamo zato jer ih orkestrira od nas pogonjena fikcija, tehnika i logika svijeta kakve smo deset tisuća godina razvijali. Pokvarenost koju će netko iščitati iz primjerice vlade neke države nema bitno veze s tim ljudima, koliko s kibernetikom mrtvih procesa koje smo si dali postaviti. Predaja tehnike leži upravo u sljedećemu: da sjedim na stolici i galamim na prenesenu sliku vladara. Razlog zašto jedino to mogu ne leži u tome da smo kukavice ili da smo stado ili da smo očajni jalnici, nego u tome da smo svoju moć proizvođenja predali višoj instanci. Mi više naprosto nemamo u sebi znanje o mogućnosti drugačijeg. Patvorenost tehnološkog svijeta koju sam naznačio u prvoj rečenici ove polemike odnosi se stoga na to da smo pomislili da je tehnika način s kojim ostvarujemo slobodu – s kojim iznalazimo način da se kozmički prilagodimo okolini – i pridali smo joj značenje koje joj po biti stvari ne pripada, stavili smo je u središte razvoja umjesto da je držimo kao ispomoć, stavili smo je kao cilj našeg tijela i zaboravili da je sredstvo naših tijela. Gubitak kontrole kad tehnikom navlastitosti i navlastitosti tehnike zabili smo klinove u agonalno nabiranje našeg šizofrenog opstojanja na zemlji.

Krik

Esej sam započeo tvrdnjom da je zahtijevati da se djecu poštedi od rata vrhunac perversije. Uzme li se prethodno obrazloženje u obzir, onda to znači sljedeće: prištedjeti djecu od rata u formalnom sustavu fantazije čija je fundamentalna karakteristika ubijanje drugih jednako je zabranjivanju djetetu da prelazi ulicu u formalnom sustavu grada čiji je promet fundamentalna karakteristika. Drugim riječima, zašto lagati djetetu? Zašto se praviti da je svijet nevin?

Kako god ratovanje (i terorizam) bili razumijevani, oni uvijek zavise od označavanja aktera, a to označavanje uključuje i kategoriju nevinog. Kategorija nevinih u fenomenu rata i terorizma otkriva sljedeće dvije stvari: 1) najprije, da postoji nešto što je prisilom uvučeno u spor ili uopće nije njegov dio, a samim time ukazuje na rat kao selekciju iza koje se nužno nalazi povijest aktera, kontekst događaja i interes aktera. Ujedno su to tri krucijalna čimbenika za identificira-

nje motiva, ali i za identificiranje kauzalnosti u kodificiranju probranih poimanja rata. Drugim riječima, postoji dobar razlog zašto podržavatelji američke vanjske politike nikad ne koriste definicije terorizma koje uključuju teror države. Općenito, proizlazi da npr. terorizam ne šokira zbog stravičnosti ishoda, nego zbog nepoštivanja nečijih probranih pravila ratovanja. Njih, kodifikatore rata i terorizma, ustvari muči što terorist nema papir i pečatom potvrđeno pravo na ubijanje, ništa više. Bizarnost lažnog svijeta vidimo i u ekonomskoj dimenziji ratovanja. Primjerice, odluka da se opskrbljivače hranom ne oštećuje – tako da bi se rat mogao dovršiti – ratovanje iz šire perspektive uprikazuje kao kazališnu predstavu, što dostojanstvo otima ponajviše stradalnicima; 2) potom, kategorija nevinog razotkriva totalitet fenomena odgovornosti. To će reći, mogu se identificirati sve njegove granice, izvori i opravdanja, čija je baza prisilno dovođenje u situaciju s relacijskim elementom odluke.

Jedan je rezultat dvaju uparenih procesa novorođenče. Novorođenče je paradigmatki primjer nevinog. Ono je također paradigmatki primjer živog bića bez odgovornosti. Ako ostavimo po strani određene interpretacije religijskih tumačenja vjerskih tekstova prema kojima je novorođenčad grešna bez rituala inicijacije, što svakako sugeriram da ostane između djeteta i Boga na ispitu iskrenosti njegove duše, onda postaje očiglednim da je odgovornost svojevrsni kulturološki konstrukt interpersonalnog odnošenja. S time po strani, u korijenu pojma *nevin* leži značenje onog lišenog greške, onog koji ne čini štete ili onog koji je lišen moći činjenja štete, onog koji nije grešan i onog koji je lišen krivnje. To je značenje takoreći univerzalno u svim kulturama, slično Zlatnom pravilu. No te su definicije i pojašnjenja za mene neupotrebljiva. To je otprilike kao da se zapitam tko je visok i dam si odgovor da je to onaj koji je lišen niskosti. Za nevinog, najčešće u sintagmi nevinu civil, reći će se, u različitim kontekstima i definicijama: onaj koji nije upleten u sukob ili nije željan sukoba; onaj nesposoban oružano braniti se ili općenito bez oružja; onaj bez vojne obuke; iza čega se nalazi temeljna ideja civila kao svakodnevnog građanina. Međutim, retoričkom rotacijom nevinu civil lako postane su-krivac u ratovanju. Jednim dijelom to je zato što se u situaciji ratovanja oznaka nevin interpretira *a posteriori*, iz aktualnosti događaja, iz konteksta ovdje-i-sada sukoba, kao da ona tri navedena krucijalna čimbenika – povijest, kontekst i interes – uopće ne postoje.

Dopustite da problem dodatno pojačam: u pitanju nevinosti ni samo odlučivanje u krajnjem slučaju ne igra bitnu ulogu. Kada dvogodišnje dijete odluči stati kućnom ljubimcu na nogu ili jednogodišnje dijete udara majku jer mu, primjerice, nije dala jesti kada je ono to zamislilo, potpuno se različito postupak interpretira i tretira, nego kad takvo što napravi odrasla osoba. Te je postupke dijete svakako počinilo, ali ono se ne smatra krivim, točnije: ne osuđuje se. Slična je situacija s mentalno hendikepiranim osobama, senilnim osobama, psihički oboljelim osobama itd. Biti nevin leži u nečemu sasvim drugomu od krivnje, greške ili grešnosti, kao i u nečemu sasvim drugačijem od odluke. Biti nevin supstancijalno ima isklju-

čivo veze s biti svjestan, što posebno do značaja dolazi kada razvoj moralne dimenzije i etičke refleksije o moralu počinje utjecati na samo formiranje svjesnosti. Taj *čimbenik svjesnosti* igra temeljnu heurističku ulogu u identifikaciji svjetonazorstva u ratovanju i terorizmu, i vjerujem da može postati temeljan čimbenik u odabiru pristupa i odlučivanju rješavanja problema i ponašanja prema osobama koje su u rat i terorizam upletene. Nevine osobe u sukobu, ratu ili terorizmu tako su nevine s obzirom na stupanj svjesnosti o povijesnoj situaciji u kojoj se nalaze. Ovdje dolazi do paradigmatškog pomaka u značenju samog rata jer *rat* kao pojam u korijenu svoje riječi nosi značenje bijesa. Ne vidim opravdanja za to da se bude, mimo emocija, istinski bijesan na npr. terorista bombaša, čovjeka kojega su pseudologijske sile u fabriciranoj situaciji odgojile da ubija za lažan ljudski ideal. Ono što mogu jest vidjeti opravdanja za žaljenjem. Žalit ćemo teroriste, teroristički čin i žrtve terorizma i nastojati otkriti što možemo učiniti da bismo povijest, kontekst i interes situacije mijenjali za dobrobit cjeline, između potreba egocentričnosti i alocentričnosti. Čini mi se da je sve izvan toga neutemeljena relativizacija koja ignorira konstitutivne čimbenike povijesti, konteksta i interesa, kao i čimbenik svjesnosti uz koji smo dužni sada priložiti izvorno opisivani čimbenik života. Cjelokupna identifikacija nečega što se naziva zločinom temelji se na onom apstraktnom drugom kojeg se oštećuje, a ne na počinitelju. Baza utemeljenja prava na izricanje zločina zasniva se na pravu drugog na život. Pravo na život zasniva se na samo-stvaranju toga prava življenjem života. U mojoj je prosto biološkoj fundiranosti već upisano odvratanje od smrti, na temelju čega u društvenom kontekstu nastaje zbiljsko pravo na življenje. Pravo na život samozadano je kroz sebe sama i u samom sebi nalazi svoj integritet. Ono ne treba nikakvo opravdanje ponad samog bivanja. No da bi uistinu nad njime bio počinjen zločin, živo biće doista mora biti lišeno iniciranja situacije, biti neupleteno u situaciju izbjegavanjem ili u situaciju prisilno uvučeno, što su sve varijante šokiranja svijesti i narušavanja integriteta života.

Nakaradni je moment narušavanja integriteta života – zločin najveće magnitude – dovođenje djece u svijet u kojemu ih se hoće štititi od užasa njihovih roditelja prije negoli oni sami postanu dovoljno podložni ideji zalaganja za te užase. Na djelu je trostruka obmana: nakon što osuđujemo pseudologije kao paradigmatske kriterije za strukturalno uređenje umjetnih sustava života koji njegovoj cjelini i široj mereološkoj mreži biotičko-abiotičkih sustava već u početku nisu prihvatljivi i nakon što tako utvrđene pseudologije puštamo u opticaj predanim naporom tehnike, najednom unutar toga izgrađujemo sustave njege, naročito njege djece, kao da ne živimo u svijetu koji će sve svoje bitne probleme rješavati nasiljem i na taj ih način umnažati. Šizofrenija ljudske vrste u bitnom je smislu hidra, sa svakim nasilnim razrješenjem dobivamo dvije nove sile strujanja agon-kompleksa, što se, uostalom, zapravo događa i psihi pri pogrešnom liječenju njenih zabluda. Stoga je vrhunac obmane trenutak u kojemu se bunimo na vojnu eksploataciju djece kroz neprobojna stakla humanističkih časopisa i humanitarnih svjetskih organizacija:

upravo jedina nevina ljudska bića dubinski obmanjujemo da nastave perpetuirati fantaziju našega kozmosu neprilagođena svijeta. Linija je ovoga napada dakako poziv na apsurd: poučite djecu da će vjerojatno biti ekonomski eksploatirana, da će služiti održavanju disfunkcionalna sustava, da im predškolski sustav služi da im se psihopatičnost vrste ublaži, a da školski sustav služi očuvanju policijske logike na djelu, da će prema potrebi odigrati ulogu topovskog mesa na ratištu, da će prema kriterijima svoje obitelji i klase morati ispunjavati veće ili manje uvjete zaslužbe za kruh, da ih se u ključnim godinama njihova razvoja neće razumjeti, a da će se prilika da se razvijaju mnogima oduzeti. Na jednom imponantnom predavanju, Aleksandar Racz demonstrirao je kako svakih dvadeset sekundi jedno dijete u Africi umre zbog nehigijenskih uvjeta.

- 1...
- 2...
- 3...
- 4...
- 5...
- 6...
- 7...
- 8...
- 9...
- 10...
- 11...
- 12...
- 13...
- 14...
- 15...
- 16...
- 17...
- 18...
- 19...
- 20...

Dijete je umrlo, a mi ratujemo oko toga je li analitička ili kontinentalna filozofija relevantnija za kulturu. Vi koji ste brojanje preskočili, evo, i s ovim riječima svejedno je jedno dijete umrlo i ako ga se tko ne usudi uopće s tla podignuti, postat će prašina. To je vrhunac ljudske gluposti. U takvome svijetu, koji smo svijetu samome predali i koji sada nama samima ordinira kao što je nekoć to radio kozmos, usred potpunog poremećaja svih kriterija brige za vlastitu vrstu i

druga neljudska živa bića, mi se usuđujemo biti toliko radikalni realisti, da zahtijevamo da se djecu štiti od zala svijeta. I to je vrhunac ljudske gluposti. Tek to je zalijevanje krivih civilizacijskih zasada betonom. Kažem da je potrebno upravo suprotno: biti iskren prema njima i uputiti ih u to od čega ih se pokušava štititi – i kao što će djetetu koje osjeti vrućinu peći biti dovoljno samo jednom da dotakne i shvati kako u to ruku ne valja gurati, možda će i buduće generacije početi učiti kako tehniku oduzeti svijetu, vratiti u svoje ruke, omogućiti si skok u ništa i iz njega postaviti kriterije egzistencijske prilagodbe koja odgovara naših zbiljskim potrebama kao živih bića: smisao, sigurnost, briga i radost, sve ono što indiferentni kozmos nije imao prije nego je kroz nas u sebe pogledao. A možda – sasvim *možda* – u tom procesu *roditelji* i *poučavatelji* shvate kako stvar zapravo stoji i kako se doista *lažemo*.

Egzistencijski grč nadolazećih neće se zaustaviti na temelju bilo koje teoretike koja u svom strateškom ulasku pretpostavlja logiku prijatelj-neprijatelj, makar i kao odskočnu dasku za kidanje tih odnosa. Kozmopolitizam je jedan takav primjer, iako primjer po sebi vrijedan dubinskog proučavanja. Nama uopće ne treba nikakva logika, svaka je logika uređena formalnost nesposobna zahvatiti istinu po iskustvu. Nama treba oslobađajuće prvozborstvo, treba nam logijska erupcija protiv svakog sustava; ne treba nam ni pomak s riječi (logos) na glas (phone), kako to Rancière hoće e da bismo uočili malformativne strukture, jer glas je već dubinski artikuliran izlaz na površinu odnosa, glas je već jedan tehnički proizvod oko kojega se sapliču simboli i značenja, oko kojega se formiraju prvotne veze za razvoj simulakra u kojemu se danas nalazimo. Sve što možemo izreći glasom, to je već jedno dubinsko zastranjenje artikulirane lažnosti prilagodbe.

Utoliko je svaka revolucija pobačaj. Crvenilo kojim se revolucije natapaju uopće nemaju veze s probijanjem ideoloških struktura i uspinjanjem na plato suverenog čina oslobođenja. Svaka je revolucija bila strateški i programski koordiniran red 0 i 1 koje su imale svoje identifikacije i svaka je se ponašala kao da će tehniku svijeta poravnati, postaviti je na ništa i iz toga izgraditi utopijski monument. To se nije dogodilo jer je činila upravo to: ponašala se kao da, dok ustvari ritualno žrtvuje ljude Ouroborosu ništine spiralnog poniranja u »sada«. Nije se dogodilo zato što nikad niti jedna nije izašla iz tehničkog koda društvenih uređenja koja su već pri svojem početku pseudološka. Usvajale su u sebe cjelokupnu kibernetiku danog samo da bi uzdigle neki svoj monoperspektivni princip: »revolucionari« utjelovljuju ćud unaokolo žmigajućih stop-svjetalata. Njihovo je začće nekoć jednom negdje imalo izgleda biti novim životnim principom koji će uvesti bitne promjene, no ono nikada nije dozrelo. Ne trebaju nam revolucije. Revolucija je samodopadno ratovanje, pročišćuje tehniku obnove istog agona iz kojega je proizašla. Ne trebaju nam revolucije. Sve njene zamke nalaze se u njenom imenu, sva sadržina njena imena stoga se ignorira, jednako kao što se pred djetetom ignorira bitna istina ljudskog tubivstvovanja. Ne trebaju nam revolucije. Treba nam nova renesansa. Iz izopačenja renesanse kozmosa, treba nam uspon fe-

niksa. Ono što nama zaista treba je *krik*, krik nalik onome što ga Cioran opisuje iz muke prijelaza u čovječstvo, krik nalik Munchovoj slici primordijalnog zazira, krik koji raskriva sublimnost velebnosti zdanja svjetske zgrade, koji otkriva usvajanje kozmičke arhitektonike kakvu je Kant mogao osjetiti pomišlju na ocean, kamijevski krik koji je u svojoj biti teleo-logijski, koji se opire svakom logičkom postavu i svakoj logičnoj ispostavi, krik koji je u sebi vrhovno zašto, kako i čemu jer je po naravi zbijanja neljudskog i ljudskog, biotičkog i abiotičkog, primordijalno neočekivanog i dubinski egzaktnog jedna jezgrena iluminacija bivstvovanja koja se kao goreće sazviježđe ima rasipati po hodajućim prostorima agonu i propadati kroz krutu, zakorenu tvar ljudske svirepe budalaštine. Kad civilizacija krikne, imat ćemo šanse. Do tada: ne lažite djecu.

LUKA PERUŠIĆ

On Corrupting the Renaissance of Cosmos

Abstract

This essay is a contribution to the understanding of human stupidity. Essay begins its orientation from the cosmological perspective, and it gathers arguments from metaphysical, ontological, bioethical, and war theory fields of knowledge in order to synthesize the question on war. According to the structure previously devised in author's papers, it continuously gathers macro-, mezzo- and microcosmic relations which point to some of the elementary phenomenological networks on cause and effect of warfare, and it relays on the discussion on agon-complex. I first posit the framework of discussion, and then I proceed to elaborate in more detail the two outlined phenomena: schizophrenia of human species, and fabrication by technology. In the closing word I explain the starting thesis and briefly attack some of the trends in contemporary "critical thought". The discussion for its purpose has the idea of laying ground for mereological expansion of posited synthesis.

Key words

cosmos, world, nature, child, technology, schizophrenia, renaissance, revolution, war, peace